

Dr. Öğr. Üyesi Hüsrev AKIN
Erzincan Binali Yıldırım Üniversitesi
Fen Edebiyat Fakültesi
Türk Dili ve Edebiyatı Bölümü
Erzincan/TÜRKİYE
husrevakin@gmail.com
ORCID

Handan GÜRBÜZ
Erzincan Binali Yıldırım Üniversitesi
Sosyal Bilimler Enstitüsü
Doktora Öğrencisi
Erzincan/Türkiye
handan_gurbuz24@hotmail.com
ORCID

**ELİF ŞAFAK'IN AŞK
ROMANINDA "NİYET"**

"INTENTION" IN ELIF ŞAFAK'S AŞK
NOVEL

Makale Türü: Araştırma Makalesi
Yükleme Tarihi: 21.02.2020
Kabul Tarihi: 18.09.2020
Yayımlanma Tarihi: 31.10.2020

Article Information: Research Article
Received Date: 21.02.2020
Accepted Date: 18.09.2020
Date Published: 31.10.2020

İntihal / Plagiarism

Bu makale **turnitin** programında taranmıştır.
This article was checked by **turnitin**.

Atıf/Citation

Akın, Hüsrev ve Gürbüz, Handan, "Elif Şafak'ın Aşk Romanında "Niyet"", *Hikmet-Akademik Edebiyat Dergisi [Journal Of Academic Literature]*, Yıl 6, Sayı 13, Güz 2020, s. 328-344.

Akın, Hüsrev and Gürbüz, Handan, ""Intention" In Elif Şafak's Aşk Novel", *Hikmet-Journal Of Academic Literature*, Year 6, Volume 13, Fall 2020, p. 328-344.

10.28981/hikmet.692193

Dr. Öğr. Üyesi Hüsrev AKIN

Doktora Öğrencisi Handan GÜRBÜZ

ELİF ŞAFAK'IN AŞK ROMANINDA "NİYET"

"INTENTION" IN ELIF ŞAFAK'S AŞK NOVEL

ÖZ

Niyet; kişinin eyleme geçmeden önce zihninde tasarladığı isteklerini karşılar. İnsanların duygu, düşünce ve hareketleri bir niyet etrafında teşekkül eder. Edebî eserlerde de yazar, niyeti doğrultusunda eserini oluşturur. Niyet, kurguda açık ya da gizli şekilde kendini belli eder. Okuyucu yazarın niyetini anlamak için kişi, mekân, zaman ve objelerin niyetle olan uyumuna başvurur, parçaları birleştirir ve bütüne ulaşır.

Başlangıçta yazarın soyut hâldeki duygu, düşünce ve hayali eserle somutlaşır. Bu açıdan okur, yazarın niyet okuyucusudur. Üstelik o, anlatıdan kimi zaman ideolojik kimi zaman estetik kimi zaman da yol gösterici mahiyette etkilenir. Bu durum okurun metni okurken belli bilgi birikimine sahip olmasına, dikkatle ipuçlarını bir araya getirmesine ve değerlerine göre değişir.

Yazarın niyeti, kimi zaman sadece okur tarafından anlaşılmaya çalışılır kimi zaman da o, eserini yayımladıktan sonra niyetinin ne olduğunu okura anlatmaya çalışır. Ancak söylenen niyetle, eser uyumlayabilir. Bu duruma Elif Şafak'ın Aşk'ı örnek teşkil eder. Elif Şafak, Aşk'taki niyetinin ilahî ve dünyevi aşkı birbirine bağlamak olduğunu katıldığı söyleşilerde ifade eder. Ona göre yaradılışın özü aşktır. Aşk insanı değiştirir, dönüştürür. Görünüşte masum olan bu niyetin ardında bilinçaltına yerleştirilmeye çalışılan "dinlerarası diyalog fikri" yatar. Bu duruma dikkat çekebilmek için çalışmada Elif Şafak'ın söyleşilerinden, Aşk'ta niyetinin ne olduğunu ortaya çıkaracak ipuçlarından alıntılar yapılmıştır.

Anahtar Kelimeler: Elif Şafak, niyet, Aşk, dinlerarası diyalog

ABSTRACT

Intention; it meets the wishes of the person designed in his mind before taking action. The emotions, thoughts and movements of people form around an intention. In literary works, the writer creates his work in line with his intention. The intention manifests itself openly or secretly in fiction. The reader uses the harmony of the person, space, time and objects with the intention in order to understand the author's intention, joins the pieces and reaches the whole.

Initially, the feelings, thoughts and imaginations of the author in abstract form become concrete with the work. In this respect, the reader is the intent reader of the author. Moreover, he is influenced by the narrative, sometimes ideologically, sometimes aesthetically, sometimes guiding. This situation depends on the reader having certain knowledge while reading the text, carefully combining clues and values.

The author's intention is sometimes tried to be understood only by the reader, and sometimes he tries to explain to the reader what his intent is after publishing his work. However, with the said intention, the work may not match. This is an example of Elif Şafak's Aşk. Elif Şafak expresses in her interviews that her intention in Aşk is to connect divine and worldly love. For him, the essence of creation is love. Love changes people, transforms them. Behind this seemingly innocent intention lies the "idea of interfaith dialogue" that is attempted to be placed in the subconscious. In order to draw attention to this situation, quotations from Elif Şafak's interviews and clues to reveal what her intention was in Aşk were made.

Keywords: Elif Şafak, intention, Aşk, interfaith dialogue

Giriş

Esası anlatıya dayanan bütün eserlerin temelinde bir kurgu yatmaktadır. Yazar, bir niyet etrafında kurguladığı metninde konusunu belirler ve seçimlerini yapar. Yazarın niyeti, bazen yaşadığı çatışmalarla bazen de gözlemlerinden hareketle şekillenir. Yazarlar, niyetlerinden dolayı birbirlerinden farklı gibi görünse de aslında “Yazmasam deli olacaktım (Abasıyanık, 2007: 61).” diyen Sait Faik ile; “Ben her şeyden önce yazmanın dışında kendimi var edemediğim, dengemi kuramadığım, kendimi en iyi bu yolla hissedebildiğim, bu yolla keşfedebildiğim ve (varsa) hayatın anlamına ancak bu yolla erişebildiğim için yazıyorum. Yazmadığım ya da yazamadığım zaman ben olamıyorum (Toptaş, 1996).” diyen Hasan Ali Toptaş birbirinden ayrı görülemez; çünkü onlar, niyetleri etrafında yazma eğilimi gösterirler. “Herkesin kendince nedenleri vardır: Kimisi için, sanat bir kaçıştır; kimisi içinse fethetmenin yolu. Ama insan bir keşiş kulübesine de, deliliğe de, ölüme de kaçabilir; silahlarla da fethedebilir. Peki o zaman neden yazıyor, kaçışlarını ve fetihlerini neden yazı aracılığıyla gerçekleştiriyor (Sartre, 2017: 43)?” Yazar için şimdiki zamandan, mekândan ve kişilerden uzaklaşmanın yolu kurgu dünyasıdır. O, bu sayede kendine bambaşka bir özgürlük alanı oluşturur. Edebî eserlerde yazar, niyeti doğrultusunda kişileri, mekânı, zamanı, olay örgüsünü belirler; yaptıkları seçimlerden sonra anlatısını meydana getirir. O, gerçeklikten pay alan dünyaya kendinden bir ruh üfler. Fikirleri, duyguları ve inanışları eşliğinde başka kişilere ulaşır.

Sanatçının başlangıçta örtülü olan niyet(ler)i; eser aracılığıyla gün yüzüne çıkar. Sanat; duyguların, düşüncelerin, hayallerin dışavurumudur. Bir yazar; hayatı, kişileri şekillendirmek için olay örgüsüne başvururken bir ressam tabloları aracılığıyla insanlığa seslenir. Herkes yapabildiği şeyler üzerinden var olanları tasvir etmek ya da değiştirmek ister.

Yazarın niyeti, kurguda açık ya da gizli şekilde yer alır. Romanda “Her zaman yazılı cümlelerin dışında kalan çok gerekli bir şeyler vardır, hatta romanın dile getirmediği şeyler dile getirdiklerinden fazladır; okura, yazılı olmayana bile okuduğu yanılmamasını verebilen yazılı olanın özel bir yansımasıdır (Calvino, 2011: 197-198).” Okuyucu eserde var olan niyeti anlamak için kişi, mekân, zaman ve objelerin niyetle olan uyumuna başvurur; çünkü yazar anlatıdaki her şeyi niyeti etrafında bir araya getirir. Başlangıçta bu durum hemen fark edilemeyebilir. Dikkatli okur, parçaları birleştirerek bütüne ulaşabilir.

Yazar, eserlerindeki kişileri özgür bırakmış gibi davranır. Aslında o, kendi niyeti doğrultusunda insanlara söz hakkı verir (Yıldırım, 2017: 286-287). Örnek okur,¹ kurgudaki ipuçlarından hareketle yazarın asıl niyetini açığa çıkarabilir.

¹ Örnek okur ile ampirik okur farkını Umberto Eco şöyle anlatır: “Bir öykünün Örnek Okuru, Ampirik Okur değildir. Bir metni okuduğumuzda, ampirik okur biziz, ben, siz, başka herhangi biri. Ampirik okur metni birçok biçimde okuyabilir, üstelik ona nasıl okuması gerektiğini belirtecek bir yasa da yoktur; çünkü çoğunlukla bu okur metni, metnin dışından gelen ya da metnin onda rastlantısal olarak uyandırdığı tutkularının bir mahfazası gibi kullanır. Örnek okur ise metnin, işbirliğine gidecek biri olarak öngörmekle kalmayıp, aynı zamanda yaratmaya

"Yazarın niyeti etrafında kurduğu bir anlatıda, niyetin tecellisi için kullandığı bütün *olabilirliği mümkün* evreni, *anlatının başkişisi* etrafında yorumlamak gerekmektedir (Tökel, 2002: 248)." Okur, bunu yapabildiği ölçüde yazarın duygu ve düşünce dünyasına yaklaşır.

Yazar, anlatısında zamanı niyetine uygun olarak seçer. "*Olayların kronolojik zamana göre dizilip dizilmemesi, izlenen amaçla da ilgili olabilir. Toplumsal bir dengesizliği, kargaşayı yansıtmak isteyen yazar, zaman konusunda da bir karışıklığa gidebilir* (Tekin, 2010: 120)." Yazar, kişilerde süreklilik bildiren eylemleri ortaya çıkarmak istediğinde gramatikal zamanı kullanabilir. Ayrıca eserde geçen zaman dilimi de kimi zaman fark edilemeyen gerçekliklerin gün yüzüne çıkmasında etkili olabilir. Bahsedilen zamanın sosyal, siyasi, kültürel özellikleri de anlatının okuyucuya kendini açmasında önemli bir rol oynayabilir.

Eserde insan dışında yer alan eşyalar, renkler, sayılar da belli niyet doğrultusunda yazar tarafından tercih edilir. Objeler bazen tekrarlarla bazen ima yoluyla bazen de metnin bütünlüğü içinde işlevsel bir rol oynar. Anlatıda yer alan bu objeleri doğru takip eden bir okuyucu, yazarın niyetine ulaşabilir.

Eserde yazarın niyetine giden yolda önemli olan bir başka unsur da mekân tasvirleridir. Sanatçı; duygularını, düşüncelerini, hayallerini meydana çıkaracak mekânlarla anlatısını kurar. Mekân tasvirleri, olaylara yeni bir bakış sağlamada ve anlatı kişileri üzerinde önemli etkilere sahiptir. Bu sebeple yazar, eserinde niyetine uygun mekânlara yer verir.

Anlatı nasıl ki kişi, mekân, zaman ve objelerle zenginleşiyorsa yazar da bu ilişkileri niyetine ışık tutacak şekilde oluşturur. Başlangıçta yazarın soyut hâlde olan duygu, düşünce ve hayali eserle somutlaşır. *Yazarın niyet okuyucusu* olan okur da anlatıdan kimi zaman estetik kimi zaman ideolojik kimi zaman da yol gösterici nitelikte bir pay alır. Bu, okuyucunun metni okumaya hazır bulunuşuna, dikkatine, bilgi birikimine ve değerlerine göre değişir.

1. Elif Şafak'ın Niyeti

Elif Şafak'ın resmi internet sitesinde onunla yapılmış 12 söyleşi vardır.² Yazar, eserlerini oluştururken niyetinin ne olduğuna bu söyleşilerinde değinir. Bahsedilen sitedeki söyleşilerin yarısından fazlası *Aşk* romanı ile ilgilidir. Yazar, *Aşk*'ı yazarken aşktan yola çıkarak Mevlana ve Şems'e ulaştığını ifade eder (Şafak, Saba Tümer'le Bu Gece, 2009). O, romancının gözünden bir dönemin panoramasını verebilmek ve ilahî, dünyevî yönleriyle aşkı birbirine bağlamak için *Aşk*'ın peşine düşer (Şafak, Yaz Gecesi Şovu, 2009). CNN Türk'teki bir söyleşisinde 13. ve 21. yüzyılda yaşananların pek çok açıdan paralellik gösterdiğine işaret eder (Şafak, Gazeteci Yazar Elif Şafak Yeni Kitabı *Aşk*'ı Afiş'e Anlattı, 2009). Elif Şafak, *Aşk*'ta bir tarafta 13. bir tarafta da 21. yüzyılda yaşanan

¹ çalıştığı okur tipidir. Bir metin 'Bir varmış bir yokmuş' ile başlıyorsa, kendi örnek okurunu hemen seçtiğine dair bir işaret göndermiş olur (1995, s. 15)."

² Elif Şafak'ın resmi internet sitesi adresi şudur: <http://www.elifsafak.com.tr>

olayları, kişileri, mekânları okuyucuyla buluşturur. Yazar, 13. yüzyılı sarhoşuyla, dilencisiyle, fahişesiyle, katiliyle, dinî ihtilâflarıyla ve kültürel çatışmalarıyla vererek dönemin havasını okuyucunun da solumasını ister. Mevlana ve Şems zamanında yaşananların sadece o döneme has olmadığını göstermek için de Ella ve Aziz aracılığıyla 21. yüzyılda var olan sıkıntıları açığa çıkarmaya çalışır.

Yazara göre Mevlana 13. yüzyılda yaşanan sıkıntılara rağmen aşktan bahsedebilme cesaretini gösterir. O da benzer sorunların devam ettiği bu yüzyılda Mevlana'nın etkisiyle aşkı ve aşkın değiştirici gücünü konu edinir. Elif Şafak, aşktan önce ve sonra aynı kalmayan Ella ve Mevlana'ya eserinde yer vererek evrenseli yakalamak istediğini belirtir. Ona göre özünde tüm sevinçler, hüznler aynıdır. Sanat yerelle evrenseli harmanlayan bir köprü vazifesinde olmalıdır (Şafak, Yaz Gecesi Şovu, 2009). Elif Şafak, bu sebeple *Aşk'ta Doğu'nun* Mevlana olarak Batı'nın ise Rumî olarak tanıdığı önemli bir zati, Yahudi bir kadın olan Ella'yı, Hristiyan iken sonradan Müslüman olup sufizmi benimseyen Zahara'yı bir araya getirir.

Elif Şafak'ın söyleşi ve röportajlarından, farklı zamanlardaki açıklamalarından *Aşk* romanını yazmadaki niyetinin aşkın ne olduğunu anlatmak olduğu anlaşılmaktadır. Ona göre yaradılışın özü aşktır. Dünyevi aşk ile ilahî aşk arasında köprüler vardır. Bir insan sevildiğinde onun aynasından kendini gören kişi, değişim yaşayabilir. Ella, Aziz'den gelen mailler ve mektuplar aracılığıyla dönüşür. Onda kendini görmeye çalışır. Bu açıdan Ella için Aziz, bir ayna görevi görür.

Şafak, hem dünyevî hem ilahî aşkı ortaya çıkaran kişileri anlatırken onları ahlaki değerlere göre yargılamaz. Mevlana'nın imtihan için meyhaneye gitmesini, Şems'in Mevlana'nın getirdiği içkiden bir yudum almasını sanat olarak değerlendirir. Neticede Şems ve Mevlana içki içeni de içmeyen de kucaklar. Yazarın kurguda bu tür şeylere yer vermesinin sebebi de dışa değil; öze bakılmasını vurgulamasındandır (Şafak, Kum Saati, 2009). Bu sebeple Elif Şafak eserinde kişileri özgür bırakır.

Aşk'ta Şems; sufilige yönelik 40 kuraldan bahseder. Şems, tanıklık ettiği her olaydan sonra bu 40 kuraldan birine değinir. Yazar, pek çok kişinin tasavvufta yer aldığını düşündüğü kuralların aslında üniversite yıllarından *Aşk'ı* yazana kadarki tasavvufi okumalarının etkisiyle oluştuğunu söyler (Şafak, Kum Saati, 2009). Her kural bilgi birikiminden hareketle yazarın hayal ürününden ibarettir. Eserde böyle bir şeye yer verilmesindeki niyet; kuralların evrensellikten izler taşımasıdır.

Roman; hayali bir dünyanın aktarımıdır. Bu sebeple romanda kaynakçaya yer verilmez. Elif Şafak romanın kendine has yapısını bozarak *Aşk'ın* sonunda kaynakçaya yer verir. Bunu *Aşk'ı* okuduktan sonra tasavvufla ilgilenmek isteyenlere kendinde iz bırakan eserleri vermek için yapar (Şafak, Saba Tümer'le Bu Gece, 2009). Elif Şafak, uzun yıllar tasavvufla ilgilendiğini romandaki kaynakça aracılığıyla ispatlamaya çalışır.

2. Aşk'taki Niyet

Yazar, anlatısını mutlaka bir şeyleri söylemek isteyerek meydana getirir. Bazen de eseri yayımlandıktan sonra neden yazdığını anlatmaya çalışır; ancak zaman zaman yazarın eseri piyasaya çıktıktan sonra ifşa ettiği yazma amacı ile metnin söylediği aynı olmayabilir. Böyle bir durumda eser meydan çıktıktan sonra yazarın niyetini ifade etme işi artık metne aittir. Okuyucu sanatçının açıkladığı niyetle metin arasında nasıl bir bağ olduğunu çözen asıl kişidir. Yukarıda pek çok söyleşide Aşk'ı yazarken neyi anlatmak istediğini anlatan Elif Şafak, romanda gerçekten metni de söylediği niyet etrafında mı kurmuştur? Bu, yazarın söyleşilerinin ışığında metne yönelmekle ortaya çıkarılabilir. Bu sebeple Aşk'ta yer alan kişi, mekân, zaman ve objenin yazarın niyetine olan uyumuna bakılmalıdır.

2.1. Kişi-Niyet İlişkisi

Ella, Amerikalı bir Yahudi'dir. Onun alışkanlıkları, ihtiyaçları ve tercihleri tekdüzedir. Üstelik evliliğinde aşktan, tutkudan da söz edilemez. Eşi David diş doktorudur. Ella, ev hanımıdır. O, David ve üç çocuğu dışında bir şeylerle ilgilenmez. Ta ki eşinin ona bir yayınevinin asistanının asistanı olarak iş bulmasına dek. Ella, çalışmaya başladığı işte ilk olarak A. Z. Zahara'nın *Aşk Şeriatı*'nı okuyup eser hakkında ayrıntılı bir rapor yazmaya başlar. Ella, bu vesileyle önceleri koyu bir ateistken sonra sufi olan Zahara'yla da tanışır. Farklı dinlere sahip olan Ella ve Zahara birbirine âşık olur. Ella, aşk ile değişir. Öyle ki eşini ve çocuklarını bırakıp Zahara'nın yanında kalmaya başlar. Yazar, onun değişimini anlatı boyunca eski ve şimdi ikilemleriyle verir. Yazarın niyeti aşkın insanı olumlu anlamda değiştirdiğini göstermektir; fakat Ella evliyken eşini ve çocuklarını terk eder. Üstelik Zahara'nın yanındayken onlar aklına bile gelmez. Aşk, Ella'da çözülüşün sebebidir. Elif Şafak, söyleşilerindeki niyete uygun bir Ella oluşturamaz.

Elif Şafak romanda Ella kadar Zahara'nın da değişimini önemser. Zahara'nın bir Hristiyan iken sufi olmasında fotoğraf makinesi ve Hollandalı bir kadın olan Margot da etkili olur. O, âşık olduğu Hollandalı kadının ölümüyle çirkinleşip çirkefleşir; aşkın değiştirici gücüyle sufi olma yolunda ilerler. Fotoğraf makinesiyle Ortadoğu'yu tanımanın peşine düşer ve Baba Samed'le tanışır. Onun aracılığıyla sufi olur. Aşk, görünürde Zahara'da büyük ve olumlu bir değişim oluşturur; fakat Zahara:

“Baba Samed bu ruhânî mekânın başıydı. (...) Bana neden Mekke ve Medine'ye gitmek istediğimi sorduğumda 'İslam dünyası biz Batılılar için kapalı bir kutu. Oysa insan bilmediği şeyden korkar. Ortadoğu'yu tanımıyor olmak korkularımızı, önyargularımızı artırıyor. Bir Batılı fotoğrafçı, İslamiyet'in en kutsal şehirlerine gidip oradaki insanları dinlese ve görüntülese; sonra bu fotoğraf ve hikâyeleri tüm dünyayla paylaşırsa *dinlerarası barış ve diyaloga* hizmet eden bir adım olmaz mı? der (Şafak, 287).”

Yukarıdaki ifadeler, Zahara'nın dinlerarası diyalog fikrini apaçık şekilde

gösterir. Tüm yaşananlar aslında Elif Şafak'ın, arka plandaki niyetini de ortaya koymaktadır. Dinlerarası diyalog ifadesi eserde bir defa Zahara aracılığıyla dile getirilse de dinlerarası diyalogla yapılmak istenen şeyler, anlatıda da üstü örtülü şekilde yer alır. *Aşk*'in neredeyse başından sonuna kadar "dinlerarası diyalog" fikri etkilidir. Yazarın niyetini ortaya çıkaran örneklere geçilmeden önce dinlerarası diyalogun ne olduğu bilinmelidir.

Dinlerarası diyalog; İslam'ı, Hristiyanlık ve Yahudilik içinde eritmek için oluşturulmuş bir projeden ibarettir. Bu fikri ortaya atanların amaçları: "*İsa'ya iman, İncil'i yaymak ve Hristiyan olmak* (Karabacak, 2005: 36)"tır. Onların fark edemedikleri ve kabullenmedikleri şey; son dinin İslam olduğudur. *Kitab-ı Mukaddes*'e inananlar, Allah'ın emir ve yasaklarını ortaya koyan son kutsal kitap olan *Kur'an-ı Kerim*'i kabul etmeyen kişilerdir. İşte onlar, dinlerarası diyalog adı altında *Kur'an-ı Kerim*'in hükümleriyle *Kitab-ı Mukaddes*'tekilerin görüşülmesini isterler. "*Diyaloğun zemini, 'sen doğru söylüyorsun, ben de' yahut 'sende de bazı doğrular var, bende de', daha hafifletirsek 'her şeyine rağmen sana saygı duyuyorum, sen de bana lütfen saygı duy' zeminidir. Müslümanın böyle bir zemin araması ya da oluşturması ancak din dışında mümkün olabilir* (Sezen, 2010: 44-45)." İnsanlar arasında sosyal ve siyasî diyaloglar kurulabilir. Bunlar, dinî anlamda Müslümanların taviz vermelerine neden olacak şekilde bir yapı arz etmemektedir. Dinî anlamda bir diyalog düşünüldüğünde şu gerçeklik dikkat çeker: "*Biz Müslümanların vazifesi diyalog ve hoşgörü yapmak değil, TEBLİĞ ve DÂVET yapmaktır* (Eygü, 2010: 72)." İslam'da tebliğin amacı; diğer dinlere inananlara İslam'ı tanıtmak, onlara doğru yolu göstererek 'kelime-i şehadet' getirmelerine yani Müslüman olmalarına vesile olmaktır.

Dinlerarası diyalog ilk bakışta farklı dinlerin sevgi, hoşgörü içinde olabilmelerini sağlayacak bir oluşum gibi gözükür. İnsanların birbirlerine karşı düşmanlık beslemelerine engel olacak bu yaklaşım pek çok kişiyi bu yönden cezbedebilir.

"Günümüzde hem bilimsel çalışmalar hem teknik gelişmeler hem kalkınmışlık durumu hem Avrupa Birliği süreci hem de Vatikan Diyalog Kurumu yetkililerince '*şartlara uydurulmuş misyonerlik*' olarak nitelendirilen '*Dinlerarası Diyalog*'; Müslüman Türkleri, Hristiyanlaştırma veya '*Türk Kimliği*'nden koparma, '*Anadolu'yu boşaltabilme*' araçları olarak kullanılmaktadır (Küçük, 2011: 71-72)."

Önceden Misyonerler, başka dinden olanlara *Kitab-ı Mukaddes*'i açık şekilde benimsetmeye çalışırken artık belli oluşumların ardına sığınarak (dinlerarası diyalog gibi) gizliden gizliye, var olan dinî, millî, kültürel inançları bozmanın peşindedirler. Ancak bu şekilde insanlar köklerinden uzaklaşarak başkalaşacaklardır. Dinlerarası diyalogla kişiler; yıkıcı, bozucu tarafıyla Müslümanları "misyonerleştirmek" için uğraşırlar. Gün geçtikçe daha çok duyulmaya başlayan dinlerarası diyalog, Gülen ve ekibinin bu fitneye omuz

vermesiyle yaygınlaşır (Akyel, 2016: 15). Bilindiği üzere FETÖ³; Halil İbrahim Buluşmaları, Dinler Arası Diyalog Sempozyumu, Hristiyan bir erkek ile Müslüman bir kadının evlenmiş gibi gösterilmesi gibi birçok girişimde bulunmuştur. Üstelik Şanlıurfa'da, en çok tartışılan konuların başında Halepli Bahçe'de yapılması düşünülen Dinler Parkı projesi gelir (FETÖ, Urfa'da Neler Neler yapmış! Bir de Hocalardan Dinleyelim!, 25.08.2016). Urfa'da, İbrahim Camii'nde nikâhları kıyılan sosyoloji profesörü Hristiyan Lester Kurtz ile gazeteci Müslüman Meryem Kurtz'un nikâhları da "Diyalog'dan Düğüne" başlığıyla 15 Nisan 2000 tarihinde *Zaman*'da yer alır (Fethullah Gülen-Diyalogdan Düğüne!, 2010).

Elif Şafak da FETÖ ile gündemden düşmeyen ve İslamiyet için son derece tehlikeli olan dinlerarası diyalog düşüncesini yukarıda ifade edildiği gibi Zahara aracılığıyla ortaya çıkarır. Yazarın, romanın önemli kişilerinden biri olan Ella'yı Amerikalı olarak tercih etmesi tesadüfi değildir. Hâlâ FETÖ'nün ABD'de bulunan mensupları 'dinlerarası diyalog' adı altında Yahudi ve Hristiyan din adamlarıyla görüşüyor (ForumUSA, 2019). Bu da Amerika'daki pek çok kişinin dinlerarası diyalog fikrine olan bakış açısını gösterir niteliktedir. *Aşk*'ta da Yahudi olan Ella, 2000'lerde koyu bir Hristiyan'ken sufiligi benimseyen Zahara'yla iletişime geçer. Bu durum Elif Şafak'ın, Amerika'yı olduğu kadar Yahudi, Hristiyan ve Müslüman arasında geçen diyalogu da desteklediğine işaret eder. Kaldı ki yazar da Strazburg'da doğmuştur. Elif Şafak'ın yaşadığı ülkede dinî ve kültürel anlamda çeşitlilik vardır. Fransa'da 2010 yılında yapılan Avrobarometre Anketi'ne göre Fransız vatandaşlarının sadece %27'si bir Tanrı'nın varlığına inanırken %27'si bir çeşit ruh ya da yaşam gücü olduğuna inanmaktadır. Ülke vatandaşlarının %40'ı ise herhangi bir Tanrı, ruh ya da yaşam gücü olduğuna inanmamaktadır. Bu veriler Fransa'yı dünyadaki en dinsiz ülkelerden biri yapmaktadır (Vikipedi, 2019).

Aşk'ta Zahara'nın cenaze töreni de dinlerarası diyalogun bir yansımasıdır. Cenazeye; Cape Town, St. Petersburg, Mürşidabad ve Sao Paolo'dan gelen mistikler; fotoğrafçılar, akademisyenler, gazeteciler, bankacılar, iş adamları, çiftçiler, şairler, yoga hocaları da katılır. Yazar, Ella'ya: "*Böylece birbirinden tamamen farklı diller konuşan, başka başka dinlerden hercai bir cenaze alayı Aziz'i son yolculuğuna uğurladı* (Şafak, 413)."⁴ dedirterek farklı dinlerden kişileri bir araya getirir. Romanda cenaze töreni âdeta dinlerarası diyalogun göstergesi gibi aktarılır. Dolayısıyla bu tören, yazarın subliminal yöntemle dinlerarası diyalog fikrini okuyucuda roman boyunca yerleştirmeye çalıştığını gösterir.

Okuyucu, romanda Craig Richarson adında bir Hristiyan'ın yaşadığı dönem noktalarıyla nasıl Zahara adını alarak sufi olduğunu, ondan Ella'ya gelen mailler aracılığıyla öğrenir. Zahara, 1975 yılında Fas'ta Baba Samed'in başında

³ Fethullah Gülen hareketine 15 Temmuz darbe girişiminden sonra Fethullahçı Terör Örgütü kısaltması olarak FETÖ denilmeye başlanmıştır. Biz de bu makalemizde zaman zaman bu tabiri kullanmakta bir sakınca görmedik.

⁴ Elif Şafak, *Aşk*, s. 413.

olduğu tekkede İslamiyet'i kabul ederek sufi olur. Buraya kadar her şey normalken *Aşk*'ın ilerleyen kısımlarında Zahara evli bir kadın olan Ella'yla otel odasına gider.

"Aziz uzanıp Ella'nın saç topuzunu tutan iğneyi çekti sonra da onu usulca kanepeye doğru itti, böylece sırt üstü dümdüz uzanmasını sağladı. Ella aniden *Aşk Şeriatı*'nı hatırladı. Ama bir şey söylemesine fırsat vermeden Aziz elleriyle Ella'nın bedeninde gittikçe genişleyen daireler çizmeye başladı. Aşağıdan yukarıya, ayak bileklerinden yüreğine doğru genişleyen çemberler... Parmak uçları sıcacıktı. Dokunduğu yere tuhaf bir enerji yayıyordu. *Parmakları mum gibi yanan adam* (Şafak, 369)."

Aşk adı altında Yahudi ve Müslüman arasında yaşanan yakınlaşma romanda yukarıdaki ifadelerle verilir. Bu, yazarın aşkla üzerini kapatmaya çalışsa da İslamiyet'i ya da sufiliği farklı şekilde göstermeye çalıştığını ortaya çıkarır. Aynı zamanda Ella ve Zahara aşkı; okuyucuya da dinî bozulmaya sebep olacak bir ilişkinin örneğini sunar. Elif Şafak, romanda gayri meşru bir yakınlaşmanın tasvirini yaparken Ella'ya Aziz'in vücuduna dokunurken aslında kendisine dua ettiğini söyleterek yaşananları normalleştirmeye çalışır. Hâlbuki sözde sufi Zahara, Ella'nın tereddütleri olmasa onunla daha da yakınlaşacaktır. Bu durum romanda Ella'nın Aziz'in boynuna kollarına dolarken onun gittiği yerden dönmeye zorlanmışçasına Ella'nın burnunun ucundan öpüp geri çekilmesiyle verilir (Şafak, 370).

Elif Şafak, romanda Zahara'ya Ella'nın özünü gördüğünü söyler. Yazar, bunu yaparken aslında kendi özünü de *Aşk* aracılığıyla ortaya koyar. Onun niyeti gerçekten de, sufi olan birini anlatmak olsaydı hiç şüphe yok ki dünyevî olan her şeyin geçici; aslolan şeyin ilahî aşk olduğunu gösteren bir roman yazardı. Öyle ya kendini sufi olarak tanıtan Zahara'nın roman boyunca hangi davranışı sufilikten pay almıştır? Üstelik romanda Zahara'nın, Şems-i Tebrizi'yi andırdığı da belirtilir: "*Derken bir gün Baba Samed ona birini hatırlattığımı söyledi. Şems-i Tebrizi adında gezgin bir dervişti çağırttığım kişi* (Şafak, 290)." Zahara'nın romanda yazar tarafından zorla Şems-i Tebrizi'ye benzetilmesinin sebebi; yaptığı şeylerin okuyucuya hoş gösterilmeye çalışılmasındandır. Yoksa sevdiği için dilek ağacına gidip dua eden, Yahudi birini İslamiyet'e davet etmek yerine ona tevekkül etmesini (Şafak, 81), sufi değilse de Rumi olmasını (Şafak, 391) söyleyen Zahara'nın çelişkilerle dolu davranışlarına okuyucu nasıl sessiz kalacaktı? Yazarın, "dinlerarası diyalog"a olan meykinden dolayı romanda A. Z. Zahara gibi Şems, Kimya, Kerra ve Çöl Gülü de İslam'a yakışmayan davranışlarda bulunur:

Şems-i Tebrizi roman boyunca bilinen Şems gibi davranmaz; çünkü o, yazar tarafından âdeta bir kuklaya dönüştürülür. Romanın ilerleyen kısımlarında Zahara'nın Şems'e benzetilmesindeki niyetin; onun Ella'ya olan yaklaşımları gibi Şems'in de Kimya'ya yakın davranmasından dolayı olduğu anlaşılır. Şems, İslam'ı yozlaştırmak adına yazar tarafından başkalaştırılır. O,

okuyucuya rüya tabir eden (Şafak, 50), el falı bakan (Şafak, 53), içki içen (Şafak, 292), Kimya ile evlenmeden yakınlaşan (Şafak, 245-247) biri olarak tanıtılır.

Şems, romanda kendini Meryem Ana putu yaparken bulan Kerra'ya yaptığına dine aykırı olmadığını ifade eden sözler söyler. Roman boyunca Şems'in belki de en uç noktadaki yaklaşımı "putperestliğe"dir. Şems, Kerra'ya özün önemini ortaya çıkaran bir hikâye anlatıp "*Hristiyan, Yahudi, Müslüman... Üç büyük dinin inananları bu meseldeki kafadarlar gibi. Zahirîde anlaşılamazlar ama batınîde birdir yolları. Sufi dış kabukla ilgilenmez. Özdeki cevherin peşindedir.*" dedikten hemen sonra "*Demek istediğim o ki Meryem Ana'yı özlemene gerek yok. (...) Seni Allah'a bağlayan, O'na çağıran Meryem'se O'na bildiğin yoldan yönel. Müslüman bir kadın da Meryem Ana'yı hayırla, duayla zikredebilir* (Şafak, 365)." der. Dikkatli bir okur, Kerra'nın put yapmasının İslam'a uygun olmadığını söylemeyen bir Şems-i Tebrizi'nin ne amaçla bu kurguda yer aldığını çözebilir. Elif Şafak Yahudi, Hristiyan ve Müslümanlara yönelik söyleşilerinde de birlik mesajını sıklıkla dile getirir.

"İnanılmaz bir dinamizm var Türkiye'de. Özellikle Türkiye'deki gençler ve kadınlar hakkında çok iyimser düşünüyorum. Bizim işimiz yazmak, roman okumak. Roman okurlarının çoğu aslında kadınlardır. Kadınlar ayakta tutar bizdeki edebiyat dünyasını. Türkiye'deki bu dinamizm Avrupa da çok fazla bilinmiyor. Bu da çok ironik geliyor bana çünkü bu kadar coğrafi olarak yakınız, bu kadar iç içeyiz, ama bakıyorum hani Almanlar Türkleri ne kadar iyi tanıyor, Fransızlar Türkleri ne kadar iyi tanıyor, ya da biz onları ne kadar iyi tanıyoruz. Klişelerin ötesine geçmek lazım. İnsana bakmak lazım çünkü insan o kadar bir ki, o kadar aynı ki, çok evrensel olduğunu düşünüyorum insanın özünün (Şafak, 2010)."

Yazara göre dış kabukla ilgilenmemek gerekir; çünkü Yahudi de, Hristiyan da, Müslüman da aynıdır. Bu cümlelerin dinlerarası diyalogun tanışma amaçlı olduğunu savunanlara katılan bir yaklaşıma işaret ettiği ister istemez sezilir. Öyle ya hepimiz biriz. Yazarın söyleminden insanları, dinleri bir kenara bırakıp sadece insan olduklarına odaklanmak gerektiği hissedilir. Elif Şafak, söyleşisinin devamında "*Şimdi tabii doğuyu ve batıyı sık sık kavram olarak kullanıyoruz ama tam olarak nerde başlıyor sınırları nerde bitiyor; düşünmeye başladığımızda bir sürü soru çıkıyor (...) İnsan ve kültür açısından bakıyorsak, ben nasıl çizeceğim sınırları? Her şey o kadar iç içe geçmiş ki* (Şafak, 2010)" derken insanın dinî, millî, ahlâkî, kültürel değerleri bünyesinde taşıdığını unutmuyor gibidir. Doğu ve Batı hiçbir zaman tam manasıyla bir olamaz. O, böyle düşündüğü için aşkı Doğu ve Batı dünyasında aynı görerek kişilerin bir amaca yönelik hizmet etmesini yeğliyor. *Aşk'ta* Doğu insanı da Batı insanı da hâl ve hareketleriyle birbirlerinin kopyasıdır. Bu söyleşisinin yansıması da en çok Doğu'nun temsili olan Şems'de kendini gösterir. Elif Şafak, ne yazık ki "dinlerarası diyalog" uğruna Kerra ve Şems gibi kişileri kullanır.

Aşk'ta Çöl Gülü bir fahişeyken tövbe ederek sufi olur. Onun bu durumunu

Düccane Cündioğlu: “Çöl Gülü, Hristiyan okurların ihtiyaçları da dikkate alınarak yaratılan bir Maria Magdalena taklidi. Şems’in irşadiyle hidayete eren bir fahişe (Cündioğlu, 2009).” diyerek değerlendirir.⁵ İslamiyet’i dönüştürme çabasına eğilen Elif Şafak, sadece Çöl Gülü’ne yüklediği sufilik rolüyle değil; romanda özellikle Nisa suresi ve Yusuf suresi üzerinden farklı yorumlar oluşturma gayretiyle de dikkat çeker. *Aşk*’ta Nisa suresi, Kimya aracılığıyla gündeme getirilir. Burada Nisa suresinin ilk önce Elmalılı Muhammed Hamdi Yazır’ın, daha sonra da Yaşar Nuri Öztürk’ün meali verildikten sonra Kimya ve Şems aracılığıyla okuyucu 2. mealin doğruluğuna inandırılmaya çalışılır. Sapkın bir bakış açısı Kimya’nın eşi Şems’i baştan çıkarmak istemesiyle, bir anda Yusuf suresinden bahsedilerek de gün yüzüne çıkar. Çöl Gülü, yani o sözde sufi, bir anda Züleyha’nın Yusuf’a olan aşkını hatırlayıp onun bu durumunu şu sözlerle normalleştirmeye çalışır.

“Züleyha kendisine yüz vermeyen bir erkek için tutkuyla yanmıştı. Şehirdeki kadınlar onun hakkında fena sözler edince, hepsini sofrasına davet etmiş, Yusuf’a da çağrıldığında odaya girmesini tembihlemişti. ‘Her birine bir bıçak verdi ve ‘Çık karşılarna!’ dedi. Kadınlar onu görür görmez kendi ellerini doğradılar ve ‘Allah için bu bir insan değil, ancak değerli bir melektir!’ dediler. ‘Bir meleğe âşık oldu diye kim Züleyha’yı suçlayabilir ki?’ (Şafak, 380-381)”

Elif Şafak, Çöl Gülü’ne Kur’an-ı Kerim’de geçen Yusuf suresini hatırlatırken kendi anladığı şey ne ise eserinde de onu vermeye çalışır. Üstelik yazar, kıssada evli bir kadının Yusuf’u elde etmeye çalıştığını unutmış gibidir. Kimya’nın eşine olan yaklaşımıyla Yusuf’u elde etmek isteyen kişinininki asla aynı ölçüde değerlendirilemez. ‘Aşk nelere kâdir, aşk her şeyi affeder.’ sözlerinden yola çıkan yazar, Kur’an-ı Kerim’de yer alan bir kıssayı bile kendi düşüncelerine uydurmak için başkalaştırır.

Elif Şafak’ın niyeti, eserin kaynakçasında da kendini gösterir. Yazarın yararlandığı kaynaklar; ne tasavvufun, ne Mevlana-Şems ilişkisinin, ne de Kur’an’ın hükümlerinin anlaşılmasında onu ve okuru yetkin kılacak mahiyettedir. Bu, yazarın bilinçli yaptığı bir tercihten ibarettir. Elif Şafak, “*Romanda burjuva yaşantısını, internet konuşmalarını yaparken istediği çeşitlemeyi yapabilir, sözümüz olmaz! Mesnevi’ye dayandırdığı metinde, araya kendi duygu ve yorumlarını koymasına da sözümüz olmaz! Alıntılarını değiştirme, çarpıtma şeklinde yorumlarda ise sözümüz olur! Bir dakika deriz! Bir şeyi öğrenme/kaynağa ulaşma yetimizi hasarlamaya hakkınız yok, deriz!* (Keçik, 2011: 125)” Ne yazık ki yazar, niyeti uğruna hem ahlâkî hem dinî hem de millî değerleri önce yozlaştırmak, sonra da istedikleri doğrultuda benimsetmek ister.

⁵ Maria Magdalene veya Mecdelli Meryem’in adı İncil’de geçmektedir. Luka İncili’ne göre günahkâr bir kadın Hz. İsa’nın yanına gelir, gözyaşlarıyla onun ayaklarını yıkar, sonra da güzel kokulu yağlar sürer. Hz. İsa da kadına “Günahların bağışlandı... İmanın seni kurtardı. Esenlikle git (İncil, 2010, s. 128).” der. Luka İncili’nde bahsedilen bu günahkâr kadının Maria Magdalene olduğuna inanılır (Beavis, 2013, s. 145).

2.2. Mekân-Niyet İlişkisi

Elif Şafak, eserinde aşka hem Doğu'dan hem de Batı'dan bakar. Yazar, bu sebeple niyetine uygun şekilde mekân seçimi yapar. Doğu'yu Konya'yla; Batı'yı ise Amerika'yla temsil eder. *Aşk'ta* 13. ve 21. yüzyılın panoramasını vermek isteyen yazar, pek fazla iç ya da dış mekân tasvirine yer vermez. Elif Şafak, estetik bir eser oluşturmak istemez. Onun için önemli olan niyetini ortaya çıkarmaktır.

Eserde Konya'dan bahsedilirken birkaç cümleyle Anadolu'nun iktidar mücadelelerine, dinî çatışmalara, mezhep kavgalarına ve siyasi çalkantılara şahitlik ettiğinden söz edilir. Ardından Konya'daki İslam âlimi Mevlana'dan bahsedilmeye başlanır. Okuyucu, Konya'nın ruhunu daha çok Mevlana ve Şems'in ağırlığıyla hisseder. Aynı durum Amerika için de geçerlidir. Burası, Ella ve Zahara'nın aşkıyla tasvir edilmeye çalışılır.

Elif Şafak, eserine Mevlevî şehri Konya'yla FETÖ'nün dinlerarası diyalog fikrinin asıl zemini olan Amerika'yı dâhil ederek dinlerarası diyalog niyetini çarpıcı hâle getirir. Okur, Konya'yı ve Amerika'yı mekân-niyet ilişkisi içinde değerlendirdiğinde Konya bilinip tanınan bir mekân olmaktan çıkar. Yazarın asıl niyeti; Hristiyan, Yahudi ve Müslüman arasında diyalog oluşturmaktır. Eserde Konya'da Mevlana ve Şems ile tasavvuf ortaya çıkarılır. Aynı zamanda Mevlana'nın eşi Kerra'nın sonradan Müslüman olmasına da vurgu yapılır. Kerra sırf bu yüzden eski dininin alışkanlığını bilinçdışı olarak gerçekleştirmeye devam eder. O, bazı zamanlarda kendini Meryem Ana putu yaparken bulur. Şems, eserde Kerra'ya yaptığının dine aykırı olmadığını söyleyecek kadar ileri gider. Böylece İslam şehri olan Konya bir mekân olarak seçilerek Şems aracılığıyla Hristiyan ve Müslümanlar arasında diyalog gerçekleştirilmeye çalışılır. Amerika'da ise dinlerarası diyalog Yahudi Ella ve Hristiyan iken yaşadığı şeylerden dolayı sufi olan Zahara ile gerçekleştirilir. Ella ve Zahara arasında geçen konuşmalar iki dinin diyalog hâlinde olması içindir.

2.3. Zaman-Niyet İlişkisi

Aşk'ta 13. ve 21. yüzyıl olmak üzere iki ayrı zaman dilimi vardır. Yazar, 21. yüzyılda Ella ve Zahara arasındaki ilişkiden bahsederken Ella'nın yaşadığı değişimi geriye dönüş tekniğiyle verir. Daha romanın ilk sayfalarında: "*Aşk, Ella'nın ömrünün o durgun gölüne gaipten düşüveren bir taş misali indi. Ve onu sarstı, silkeledi, darmadağın etti* (Şafak, 14)." denilerek Ella'nın var olan durumu tasvir edildikten sonra onu bu değişime sürükleyen nedenler anlatılmaya başlanır. Geriye dönüş tekniği Zahara'nın nasıl sufi olduğu anlatılırken de yazar tarafından kullanılır. Okuyucu önce sufi olan Zahara'nın *Aşk Şeriatı* kitabıyla tanışır. Ella'nın Zahara'yla iletişime geçmesi, Zahara'nın yaşamının öğrenilmesini sağlar. Elif Şafak 13. yüzyıldan bahsederken de geriye dönüş tekniğini kullanır. Kerhanede kalan Çöl Gülü'nün nasıl kötü yola düştüğü bu yolla okuyucuya aktarılır. Geriye dönüş tekniği okuyucunun belli noktaya kadar merak içinde olmasını sağlar. Yazar, anlatıda uygun gördüğü anda şimdiki zamandan uzaklaşarak kişinin karanlık yanını geriye dönüşlerle aydınlatır.

Elif Şafak, Mevlana'nın Şems aracılığıyla yaşadığı değişimi hızlı şekilde aktarır. Üstelik Mevlana'nın Şems'ten önce nasıl yaşadığına eserde pek fazla değinmez. Yazar için önemli olan Şems aracılığıyla Mevlana'da meydana gelen değişimdir diye düşünülür; fakat Şems'le Mevlana aylarca bir odada kapalı kaldığı hâlde Elif Şafak, bu zaman dilimini birkaç cümleyle ifade ederek geçiştirir. Odada ne konuştuklarını, Mevlana'nın Şems'ten nasıl etkilendiğini okuyucu öğrenemez. Görülüyor ki yazar zamanı, hem 13. hem de 21. yüzyıldaki aşkların kişiler üzerinde etkisini vermek için kullanmış gibi yapar. Bu durumda Elif Şafak için zaman, anlatının oluşmasında zorunlu bir unsur konumuna gelmektedir.

2.4. Obje-Niyet İlişkisi

Elif Şafak, *Aşk'ta* obje olarak çeşitli dinleri temsil eden simgeler, 40 sayısı, 'ney', ipek mendil, ayna ve merhem kullanır. Objeler; temelde yazarın niyeti, özelde anlatı kişilerinin amaç ve niyetlerine uygun şekilde kullanılır (Tökel, 2002: 251). Elif Şafak; Doğu'yu anlatırken sufiliğe özgü 40 kuraldan bahseder. Eserde 40 sayısının neden önemli olduğu da Aziz aracılığıyla verilir.

"Boşuna değil, Nuh Tufanı kırk gün sürdü. Sular her yeri kapladı ama aynı zamanda bu topyekûn yıkım, birikmiş tüm kirleri sildi ve hayata yeniden başlama fırsatı verdi. İslam tasavvufunda kırk sayısı bir mertebe aşmak için sarf edilen zamanı, manevi uyanışı temsil eder. Bilincin dört temel safhası vardır. Her birinde on derece mevcuttur ki toplamda kırk eder. Hazreti İsa kırk gün kırk gece çölde çile çekti. Hazreti Muhammed peygamberlik çağrısını kırk yaşında işitti. Buda ıhlamur ağacının altında kırk gün tefekküre daldı. Ve tabii bir de Şems'in kırk altın kuralını unutmamalı (Şafak, 151)."

Yazar, sufiliğe özgü kuralların neden 40 tane olduğunu bu şekilde açıklar. *Aşk'ta* Ella da 40 sayısının oluşturduğu değişime maruz kalır. O, kırk yaşına basmak üzereyken Zahara'yla tanışır ve tekdüze giden hayatını bambaşka bir hâle dönüştürür. Ella, kırk yaşındayken aşkı öğrenir. Ella, aşk uğruna daha boşanmadan evini terk edip Zahara'yla yaşamaya başlar. Üstelik hayatta en çok önemsedığı üç çocuğunu da Zahara'nın yanındayken arayıp sormaz. Anlatı boyunca çocuklarını özlediğinden de bahsedilmez. Elif Şafak, İslam'da önem arz eden sayı motiflerinden biri olan 40'ı Ella'nın hayatına da aksettirerek onun değişiminin olumsuz taraflarını kapatmak ister.

Aşk'ta mendil, ayna ve merhem gibi objelerin kullanımı da dikkat çeker. Bu üç obje Şems'e Baba Zaman tarafından verilir. Elif Şafak objelerin ne anlam ifade ettiklerini Baba Zaman'a şu şekilde söyler: "*Bunlar sana yolculuğunda yardım edecek. Lâzım oldukça kullan. Olur da kendine olan güvenin sarsılırsa, bu ayna sana iç güzelliğini gösterecek. İtibarın lekelenirse şayet, bu ipek mendil asıl önemli olanın kalp temizliği olduğunu hatırlatacak. Şişedeki merhem ise hem zahirî hem bâtinî yaralarını iyileştirecek* (Şafak, 118)." *Aşk'ta* Şems tarafından mendil Çöl Gülü adlı fahişeye içinin temizliğini ona göstermesi; ayna cüzzamlı

Dilenci Hasan'a ilahî güzelliği her daim hatırlaması; merhem ise hem batını hem de zahirî yaralarını silebilmesi için Sarhoş Süleyman'a verilir. Yazarın, görünürdeki niyetleri eserde kişiler aracılığıyla dile getirilir; fakat bu objelerin daha sonra kişiler üzerinde nasıl bir etki oluşturduğundan eserde bahsedilmez. Doğru'ya ait unsurlar, o ruhu okuyucuda zoraki olarak hissettirebilmek için kullanılır.

Ney, Mevlevilikte son derece önemli olan bir müzik aletidir. "Neyde bulunan yedi adet deliğin tasavvuf düşüncesinde 'yedi esmâ' olarak yorumlanması ve neyin insân-ı kâmilî temsil etmesinin yanında Mevlânâ Celâleddin-i Rûmî'nin, 'Dinle neyden' ifadesiyle başlayan Mesnevî'sinin ilk on sekiz beytinin ney'e ayrılması bilhassa Mevlevîyye tarikatında neye farklı bir yer kazandırmış (Uygun, 2007: 69)." Elif Şafak, 'ney'i Mevlana'dan bahsettiği için söz konusu eder. Mevlana, ney sesi eşliğinde düzenlenen sema gösterisinde semazenbaşı sıfatıyla meydana çıkar. Ardından Şems ve Mevlana da semaya katılır. Âşık ile maşuk arasında yakınlık olur. Mevlana'nın dönüşümü eserde 'şiir, musiki, raks... esriklik, esneklik ve alışkanlık' (Şafak, 339) olarak verilir. Mevlana aşk ile varlıktan hiçliğe giderken ney sesi onu bu dünyanın çekici unsurlarından uzaklaştırır.

Aşk'ın sonunda okuyucuyu dinlerarası diyalogun yansıması olan İslam, Şintoizm, Yahudi, Hinduizm, Hristiyan, Ortodoks ve Taoizm simgeleri karşılar. Yazar, bu şekilde modern misyonerlik faaliyetine çanak tuttuğunu bir kez daha ortaya çıkarır.

3. Sonuç

Aşk'ta sürekli, insanı insandan ayırmamak gerektiği, insanın insana benzediği yazar tarafından kişilere söylenir. Bu cümleler, Elif Şafak'ın "New York ve İstanbul benzer bir ruha sahip. Her ikisi de, biraz çılgın, kozmopolit, kaotik ve yaşam dolu mega kentler. Yani biz ve onlar diye bir ayırım yok. 11 Eylül sonrası dünyada hepimiz, senin acın, benim acımdır diyebilmeliyiz (Amerikanın Sesi, 2019)." sözlerini duymaya bir vesiledir. Her iki durum da akla ABD, FETÖ ve dinlerarası diyalog ilişkisini getirir. Yazar, romanında sözü bir başkasına vermeye tenezzül etmez. Onun söyleşilerini dinleyenler, yazılarını okuyanlar romanda sırtan bu düşünceleri hemen fark eder. Başlangıçta bunlar; masum, evrensel nitelikte söylemler gibi gelebilir; fakat romanın ilerleyişiyle yazarın FETÖ ile gündemden düşmeyen bir konunun, "dinlerarası diyalog"un sözcüsü olduğu anlaşılır.

Elif Şafak, FETÖ'nün önemli isimlerinden biri olan Eyüp Can Sağlık'la 2005 yılında evlenir. Eşi, *Fethullah Gülen ile Ufuk Turu* kitabının da yazarıdır. Elif Şafak da eşi gibi FETÖ ile bağlantı kurar. 2005-2009 yılları arasında *Zaman*'da yazılar yazar. Üstelik *Aşk*, yazarın *Zaman*'da yazmaya devam ettiği yıllarda piyasaya çıkar. Elif Şafak da böyle bir sürecin etkisiyle Fethullah Gülen'in izinden giderek dinlerarası diyalog fitnessine dâhil olur. Yazar, *Aşk* aracılığıyla İslam'ı bile isteye saptırmak ister. Dinlerarası diyaloga katkı sağlamak adına Müslüman bir kadınla Hristiyan bir erkeğin nikâhını sevinçle

karşılıyarak İslam'ın uygun görmediği birlikteliği ılımlılık sayan FETÖ'cülerden, dinlerarası diyaloga katkı sağlamak için uğraşan Zahara'yı eserine alan Elif Şafak'ın hiçbir farkı yoktur. Kötü niyet uğruna kurgulanan *Aşk*, "Mevlana ve Şems" in sağladığı rüzgârla 2009'da Elif Şafak'ın en çok kazanan yazar olmasını sağlar. Üstelik yazarın asıl niyetini fark etmeyen kişilerce de bu eser tanıtılır. Aldatıcı ve yıkıcı bir etkiye sahip olan *Aşk*, artık bir projenin kurguya dönüştürülmüş hâli olarak bilinmelidir.

Kaynakça

- Abasıyanık, Sait Faik. (2007), *Son Kuşlar*, Yapı Kredi Yayınları, İstanbul.
- Akyel, Siyami. (2016, 11 14), Dinlerarası Diyalog Fitnessi. *Milli Gazete*. 03 12, 2019 tarihinde <https://www.milligazete.com.tr/makale/845385/siyami-akyel/dinlerarasi-diyalog-fitnessi> adresinden alındı
- Amerikanın Sesi*. (2019, 03 16), 16.03.2019 tarihinde 11 Eylül Amerikan Basınından Özetler: <https://www.amerikaninsesi.com/a/a-17-2006-09-11-voa5-88037917/852187.html> adresinden alındı
- Beavis, Mary Ann. (2013), The Deification of Mary Magdalene. *Feminist Theology* (21/2), 145-154.
- Calvino, Italo. (2011), *Bir Kış Gecesi Eğer Bir Yolcu*. (Çev.) E. Y. Cendey, Yapı Kredi Yayınları, İstanbul.
- Cündioğlu, Düccane. (2009, 30 08), *Aklın Kaleminden Kırk Kurallı Aşk*. 03 15, 2019 tarihinde <https://www.yenisafak.com/yazarlar/duccanecundioglu/aklin-kaleminden-kirk-kuralli-ak-18348> adresinden alındı
- Eco, Umberto. (1995), *Anlatı Ormanlarında Altı Gezinti*. (Çev.) K. Atakay, Can Yayınları, İstanbul.
- Eygi, Mehmet Şevki. (2010), Dinlerarası Diyalog. A. Nar (Dü.) içinde, *Dinlerarası Diyalog Fitnessi* (s. 65-74), Doğru Yorum Gazetesi Yayınları, İstanbul.
- Fethullah Gülen-Diyalogdan Düşüne!* (2010, 01 12), 17.03.2019 tarihinde <https://www.dailymotion.com/video/xbu6i1> adresinden alındı
- FETÖ, Urfa'da Neler Neler yapmış! Bir de Hocalardan Dinleyelim!* (25.08.2016), 17.03.2019 tarihinde <https://www.balikligol.com/kultur-sanat/abd-ve-israil-tarafından-finanse-edilen-ilimli-islam-projesi-kapsamında-ortaya-koyduğu-bircok-uygulaması-tartışılan-fetonun-soz-konusu-bu-projeleri-islam-dunyasında-sosyokulturel-alt-yapı-olusturmak-icin-hayata-geci> adresinden alındı
- ForumUSA. (2019, 03 09), *FETÖ'nün 'Dinlerarası Diyalog' Yalanı Altında ABD'de Faaliyetleri Devam Ediyor*. 13.03.2019 tarihinde <https://forumusa.com/amerika-usa-amerika-birlesik->

devletleri/fetonun-dinlerarası-diyalog-yalani-altında-abdde-faaliyetleri-devam-ediyor/ adresinden alındı

İncil. (2010), Yeni Yaşam Yayınları, İstanbul.

Karabacak, Müslim. (2005), *Şartlara Uydurulmuş Misyonerlik Dinlerarası Diyalog*, İcmal Yayınları, İstanbul.

Keçik, Bülent. (2011), *Aşk'ı Yeniden Okumak*, İmleç Kitap, İstanbul.

Küçük, Abdurrahman. (2011), *Misyonerlik ve Dinlerarası Diyalog*, Berikan Yayınevi, Ankara.

Sartre, J.Paul. (2017), *Edebiyat Nedir?* (Çev.) O. Türkay, Can Yayınları, İstanbul.

Sezen, Yümni. (2010), Dinlerarası Diyalog İhaneti. A. Nar (Dü.) içinde, *Dinler arası Diyalog Fitnessi* (s. 41-64), Doğru Yorum Gazetesi Yayınları, İstanbul.

Şafak, Elif. (Tarih Yok), Elif Şafak. 09.03.2019 tarihinde <http://www.elifsafak.com.tr>

Şafak, Elif. (2009), *Aşk*, (Çev.) K. Y. Us, Doğan Yayıncılık, İstanbul.

Şafak, Elif. (2009), Gazeteci Yazar Elif Şafak Yeni Kitabı Aşk'ı Afiş'e Anlattı. *Afiş*. 11.03.2019 tarihinde <https://youtu.be/RceXMG6WeTA> adresinden alındı

Şafak, Elif. (2009), Kum Saati. (F. Bilgin, Röportaj Yapan) Samanyolu Haber. 11.03.2019 tarihinde <https://www.youtube.com/watch?v=ChlTcmnTnhs> adresinden alındı

Şafak, Elif. (2009), Saba Tümer'le Bu Gece. (S. Tümer, Röportaj Yapan) Haber Türk. 11.03.2019 tarihinde <https://www.youtube.com/watch?v=P-OsUB4UL6A&t=991s> adresinden alındı

Şafak, Elif. (2009), Yaz Gecesi Şovu. (B. Esmersoy, Röportaj Yapan) NTV. 11.03.2019 tarihinde <https://www.youtube.com/watch?v=OskznkMtRkg> adresinden alındı

Şafak, Elif. (2010, 06 06), Elif Şafak: "Dilin efendisi değiliz.", (Euronews, Röportaj Yapan) 14.03.2019 tarihinde <https://tr.euronews.com/2010/06/06/elif-safak-la-cok-ozel-roportaj> adresinden alındı

Tekin, Mehmet. (2010), *Roman Sanatı Romanın Unsurları I*, Ötüken Neşriyat, İstanbul.

Toptaş, Hasan Ali. (1996, 09 05), Roman Yazan Bir Şair Hasan Ali Toptaş. 1-5. (Y. Ecevit, Röportaj Yapan) Cumhuriyet Kitap.

Tökel, Dursun Ali. (2002), Niyet Boyutundan Kurmacayı Okumak: Yazarın Niyeti Romanın Oluşumu, *Hece (Türk Romanı Özel Sayısı)*(65-66-67), 229-270.

Uygun, Mehmet Nuri. (2007), "Ney", *TDV İslam Ansiklopedisi*, C 33, 68-69.

Vikipedi. (2019, 09 28), *Fransa'da Din*, 20.02.2020 tarihinde https://tr.wikipedia.org/wiki/Fransa%27da_din adresinden alındı

Yıldırım, Yılmaz. (2017), Romanda Niyetselliğin Sosyal Ontolojisi Üzerine. *Folklor/Edebiyat*, 23 (91), 281-297.